

ISSN: 2146-1961

Öter, N. (2024). Türbe, Mezar Yapıları Ve Mezar Taşları Üzerine Bibliyometrik Analiz, *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 15(55), 174-186.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.4408>

Makale Türü (ArticleType): Araştırma Makalesi

TÜRBE, MEZAR YAPILARI VE MEZAR TAŞLARI ÜZERİNE BİBLİYOMETRİK ANALİZ

Nacide ÖTER

Dr..Öğr.Üyesi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Alanya, Türkiye, nacide.oter@alanya.edu.tr
ORCID: 0000-0002-0110-8246

Gönderim tarihi: 09.11.2023

Kabul tarihi: 15.02.2024

Yayım tarihi: 01.03.2024

Öz

Türbe, mezar yapıları ve mezar taşları üzerine yazılmış Sanat Tarihi, Arkeoloji, Tarih ve Mimarlık gibi bilim alanlarında çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Günümüzde bazı yazılım programları kullanılarak bu alanda yapılmış çalışmalar çeşitli verilerle kategorize edilebilmektedir. Bu durum akademik çalışma yapan bilim insanlarının güncel kaynağa ulaşmasını kolaylaştırmakla beraber çalışmaları toplu olarak analiz edebilme kolaylığı da sunmaktadır. Ayrıca alan çalışmalarının geçmişten günümüze irdelenmesine imkân tanır. Literatürde türbe, mezar yapıları ve mezar taşları çalışmalarının genel yapısının ve özelliklerinin bibliyometri yasaları çerçevesinde belirlenmesine yönelik güncel çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bundan dolayı bu çalışmanın amacı türbe, mezar yapıları ve mezar taşları alanında yayımlanan makalelerin bibliyometrik özelliklerinin belirlenmesidir. Konuya ilişkin yapılan akademik çalışmaların uluslararası düzeyde bilime katkısı ve çalışmaların uluslararası yayım sıralamasındaki yerinin belirlenmesi bilim alanları açısından oldukça önemlidir. Web of Science Core Collection veri tabanında "Tomb-Tombs", "Gravestone-Gravestones", "Tombstone-Tombstones" anahtar kelimeleri "or" seçeneği kullanılarak taranmış ve 70 makale ile karşılaşmıştır. 94 yazarın çalıştığı bu makalelerden 45 tanesi tek yazarlıdır. 25 makale ise ortak yazarlı çalışmalardır. Analiz bulguları göstermektedir ki Web of Science Core Collection veri tabanında indekslenen ve bu alanda yapılmış ilk makale 2007 yılında yayımlanmıştır. Bu nedenle başlangıç tarihi 2007 olarak kabul edilmiş 2023 yılı ise henüz bitmediğinden zaman periyoduna dahil edilmemiştir. Konuya ilişkin en çok makale ise Milli Folklor, Olba ve Belleten dergilerinde yayımlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre disiplinler arası akademik işbirlikleri Sanat Tarihi alan yazınında uluslararası görünürlüğü arttıracığı öngörülmektedir.

Anahtar kelimeler: Mezar, mezar taşları, türbe, sanat tarihi, arkeoloji, bibliyometrik analiz.

BIBLIOMETRIC ANALYSIS ON TOMBS, GRAVES AND TOMBSTONES

ABSTRACT

There are many studies written on tombs, tomb structures and tombstones in scientific fields such as Art History, Archaeology, History and Architecture. Today, studies conducted in this field can be categorized with various data using some software programs. This makes it easier for scientists conducting academic studies to access contemporary sources and provides the convenience of analyzing studies collectively. This approach also allows field studies to be examined from past to present. There are not many current studies in the literature aimed at determining the general structure and characteristics of tombs, grave structures and tombstones within the framework of bibliometric laws. Therefore, the aim of this study is to determine the bibliometric features of peer reviewed articles published in the field of tombs, grave structures and tombstones. It is important to determine the contribution of academic studies on the subject to scientific field at the international level and the place of the studies in the international publication rankings. When the keywords "Tomb-Tombs", "Gravestone-Gravestones", "Tombstone-Tombstones" are surveyed in the Web of Science Core Collection database using the "or" option, 70 scientific papers appear. 45 of these studies, on which 94 authors worked, have a single author. Moreover, it is found that 25 publications are co-authored studies. Analysis findings show that the first article in this field indexed in the Web of Science Core Collection database was published in 2007. For this reason, the starting date is accepted as 2007, and 2023 is not included in the time period since it has not ended yet. Most of the studies related with the field and key word were published in Milli Folklore, Olba and Belleten journals. According to the findings, it is predicted that interdisciplinary academic collaborations will increase the international visibility of art history literature.

Key Words: Grave, tombstones, tomb, art history, archeology, bibliometric analysis.

GİRİŞ

Ölü gömülen yere mezar, mezarların topluca içinde bulunduğu açık alanlara ise mezarlık denilir (Sözen ve Tanyeli, 1986:160). Mezar yapıları insanların inanmış olduğu din doğrultusunda inşa edilir. Cenaze ve merasim törenleri de yine dinî inanışlar neticesinde yapılır. Toplumun inanç sistemiyle beraber, kültürel, ekonomik ve sosyal yaşamını gözler önüne seren bu yapılar aynı zamanda toplumun sanatını yansıtır. Türk Sanat tarihinde mezar yapıları hem mimari hem de süsleme sanatı açısından çok büyük bir öneme sahiptir. Mezarlar bir topluma dair en gerçekçi belgelerdir. Yazıyı kullanmayan Orta Asya Hun Devleti'yle ilgili en önemli bilgileri kurganlardan elde ederiz. Kısaca Orta Asya mezar yapısı olarak tanımlayabileceğimiz kurgan; bir ya da iki mezar odasından oluşan içeriden ahşap kütüklerle dışarıdan yığma toprakla örtülüdür (Sözen ve Tanyeli, 1986:142). Yapılan kazıların sonucunda bu kurganlara cesetlerle beraber atların ve gündelik hayatta kullanılan eşyalarında gömüldüğü ortaya çıkmıştır (Aslanapa, 1984). Bu gömü şekli ölümden sonraki hayata inanışın bir yansıması olarak karşımıza çıkar. Orta Asya Türklerinde atalar kültü inanışı da mezar yapılarının özenle düzenlenmesini sağlamıştır. "Kam" denilen Şamanizm inanç sisteminin temsilcisi, ölmüş insanların atalarıyla bağlantı kurabildiği için "kam" seçilmiştir (Radloff, 2008:34). Göktürk dönemine tarihlenen Kültigin, Bilge Kağan ve Tonyukuk adına yapılmış Orhun Abideleri Türklere ait ilk yazılı belgeler olmasının yanında ölen kişilerin adına dikilen yazıtlardır (Ergin, 2012). Altında bir mezarın olup olmadığı hakkında çeşitli görüşler bulunan balbalların da Orhun Abidelerinde geçen bahsinden, öldürülen düşmanlar için dikilen taşlar anlamı çıkmaktadır (Şahin, 2020:282).

İslamiyet'in Türkler tarafından kabulüyle defin ve cenaze törenleri değişmiş, bununla beraber türbe, kümbet olarak adlandırılan mezar yapıları ortaya çıkmıştır. Arap kültüründe bu yapılara "kubbe", Fars kültüründe ise "künbet" denilir (Önkal, 2009:125). Silindirik ya da çokgen planlı külahla örtülü mezar yapılarına kümbet; çokgen, dikdörtgen ya da kare planlı, kubbeye örtülü mezar yapılarına ise türbe ismi verilir (Sözen ve Tanyeli, 1986:144-242). İlk Müslüman Türk devletleriyle başlayan bu mimari yapılar, zaman içerisinde klasik formuna ulaşmıştır. Türbe yapıları mimarileri ve süslemeleriyle birçok çalışmanın konusunu oluşturmakla beraber içerisinde yer alan sandukalar da ayrı bir sanat eseri olarak tasarlanmışlardır (Tuncer, 1986; Önkal, 2015; 2017; Öter, 2022). Bu yapılarda bulunan sandukalar da dönemin mimari ve sanat anlayışına göre yapılmışlardır. Mezar taşları çalışmalarına cami, türbe gibi yapıların yanında konumlanan hazireler de dâhil olmuştur. Özellikle selatin camilerinde bulunan hazireler mezar taşları çalışmalarında önemli bir yere sahiptir. Farklı yörelerdeki mezar yapıları ve taşları ise yöresel üslupları göz önüne sermekle beraber geçmişten günümüze birçok araştırmancının konusunu oluşturmuştur (Karamağaralı, 1992; Çal, 2007, 2020, 2022; Topçu, 2009; Arslan, 2011; Gündoğdu, 2016; Aslan, 2017; Bulut, 2022). Türbe, mezar taşları gibi eserlerin çalışılması, kentlerin kültürel bellek bağlamında incelenmesini de mümkün kılar.

Sanat Tarihi, Arkeoloji, Tarih ve Mimari gibi anabilim dallarının yanında bu yapıların sosyolojik boyutunun da irdelenmesi dönemin toplum yapısının ortaya çıkarılması açısından önemlidir. Bütün tarih çalışmalarında olduğu gibi bu yapılarda dönemin koşulları göz önünde bulundurularak incelenip geçmişle bağlantısının kurulması gerekmektedir. Mezar ya da mezarlıklar gibi konular şairlerin ya da roman yazarlarının eserlerine de yansımıştır. Son dönemde yapılan çalışmalar bu konuları hafıza mekânı kapsamında ele almaya başlamıştır. Sanat Tarihi

çalışmalarında hem mimari hem de süsleme açısından incelenen bu eserlerin üzerinde bulunan bezemeler son derece kıymetli sanat ürünleridir. Özellikle Anadolu'da yapılan mezar taşları Göktürk dönemine ait balbal gibidir. Bu durum aynı zamanda Türk Sanatının devamlılığını göstermesi bakımından önemlidir. Pek çok türbede geometrik, bitkisel ve yazı süsleme unsurlarıyla karşılaşılrken yöresel mezar taşlarında figürlü ve nesneli bezeme de karşımıza çıkar.

Araştırmanın Amacı

Anıtsal mezar mimarisi devlet erkânı, ekonomik nüfusa sahip kişiler ya da dini önemi olan insanlar için yapılır. Bununla beraber selatin cami hazireleri için de aynı husus geçerlidir. Bu nedenle padişahlara ve devlet erkânına sahip türbe yapıları çok öncesinden itibaren çalışılmış yapılardır. Ayrıca kentlerde yer alan mezar taşları, son dönemlerde çok sayıda çalışmanın konusunu oluşturmuştur. Günümüzde bu konu üzerine yapılan çalışmalar çeşitlenmiş özellikle kültürel boyutlarıyla incelenmeye başlanmıştır. Akademik yayımların hızla artması, araştırmacının güncel yayımları takip etmesini güçleştirebilmektedir. Özellikle disiplinler arası çalışmalarda bu durum sıklıkla yaşanmaktadır. Bu nedenle bu makalenin amacı, mezar yapıları ve mezar taşları üzerine yapılan araştırma makalelerin genel çerçevesini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda bibliyometrik analiz yaklaşımı kullanılarak literatürde Türkiye'de mezar yapıları, türbe ve mezar taşları üzerine çalışmaları olan araştırmacıları tespit etmek ve yapmış oldukları yayımları tanıtmak amaç edinilmiştir. Dahası bu analiz yöntemi yoluyla yapılan akademik çalışmaların hangi dergilerde yayımlandığını, hangi anahtar kelimelerin daha çok kullanıldığı ve konuyla ilgili güncel eğilimleri tespit etmek çalışmanın diğer amaçlarını oluşturmaktadır. Türbe, mezar ve mezar taşları konularında bu doğrultuda bu yöntemin kullanıldığı bir çalışma olmamakla beraber bu tarz çalışmaların konuyla ilgili çalışma yapmak isteyen araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Önemi

Günümüzde teknolojiye hızlı değişim ve buna bağlı yaşanan ilerleme sanatın pek çok alanına da yansımıştır. Sanat eserlerinin sergilendiği müzeler artık sanal olarak gezilebilmekte, dergiler internet ortamından çok rahat incelenebilmektedir. Toplumun en önemli yapı taşlarını oluşturan sanat eserlerine, kolaylıkla internet üzerinden ulaşabilmek, kültürümüzü uluslararası düzeyde tanıtmak açısından önemlidir. Bununla beraber geleceğimizin mirasçısı kendi gençlerimiz ve öğrencilerimizin de bu kültürü öğrenmesinde kolaylıklar sağlamaktadır. Pandemi sürecinde zorunlu olarak evden çıkamayan insanlar sanal turlar sayesinde müzeleri gezmiş, öğretmenler bu programlar sayesinde öğrencilere bu eserleri tanıtabilmiştir. Geçmiş tarihimizde gördüğümüz gibi savaşlar neticesinde ne yazık ki birçok yapıımız zarar görmüş ve bazıları ise yok olmuştur. Yok olup giden her sanat eseri ise hafızayı da beraberinde silmiştir. Geçmişe ait fotoğrafın olmadığı, belgenin olmadığı eserler araştırmacının yapının geçmişe ait durumuyla alakalı tespitlerde bulunmasına zorluk çıkarmaktadır. Günümüzde ise bu yaşanan gelişmeler bu durumu tamamen ortadan kaldırmış vaziyettedir. Bu gelişmeler ise akademik çalışmaları bambaşka noktalara taşımıştır. Akademik çalışmalar yapan araştırmacılar konuyla ilgili veri tabanları sayesinde iş birliğine giderek disiplinler arası yayımlar yapabilmekte ve çalışmalarını geniş kitlelere duyurabilmektedir. Uluslararası veri tabanlarında taranan dergilerde yayımlanan makalelerin indirilme sayıları artmakta atıf alma sayıları çoğalmaktadır. Alan yazınında bu tarz çalışmaların yapılması güncel araştırma konularının tespiti

açısından önemlidir. Türkiye'nin uluslararası düzeyde bilime katkısı ve çalışmaların uluslararası yayım sıralamasındaki yerinin belirlenmesi amacıyla TÜBİTAK-ULAKBİM tarafından bibliyometrik çalışmalar yürütülmektedir. Cahit Arf Bilgi Merkezi bünyesinde yapılan bu çalışmalar ülkeler, üniversiteler ve şehirlere ait bilimsel yayım performansını ortaya koymaktadır (<https://cabim.ulakbim.gov.tr/bibliyometrik-analiz/turkiye-bilimsel-yayin-performans-raporlari>). Bibliyometri alanında yapılan bilimsel çalışmalar, bilim alanları açısından oldukça önemli olmakla beraber, yapılan yayımların açıklayıcı olması ve bu alanda akademik çalışmalar yapan bilim insanlarına rehberlik etmesi çalışmaların niteliğini ortaya koyması açısından önemlidir.

YÖNTEM

Bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak yapılan çalışmalar sosyal bilimler ve eğitim bilimleri alanında kullanılmakla beraber Sanat Tarihi alanında ise bu yöntemin kullanılarak yapıldığı çalışmalar çok azdır. Var olanlar da kültürel miras, şehirler ve tek bir derginin değerlendirildiği çalışmalardır (Karaca ve Akbaba 2021; Geçimli ve Köksal, 2022; Ayvaz ve Halaç, 2022; Derviş, 2023). Bibliyometrik analiz, belirli bir alan üzerine yapılmış akademik çalışmaları ve bu çalışmaların tarihsel süreç içerisinde matematiksel ve istatistiksel analizini ortaya koymaktadır (Yalçın, 2010; Al, Sezen ve Soydan, 2012).

Bu araştırmada Web of Science Core Collection veri tabanında "Tomb-Tombs", "Gravestone-Gravestones", "Tombstone-Tombstones" anahtar kelimeleri "or" seçeneği kullanılarak türbe, mezar yapıları ve mezar taşı konusunda yapılmış akademik makalelerin bibliyometrik özellikleri incelenmiştir. Bibliyometrik analizler, alan dergilerinin kendi kurumsal yapısını değerlendirerek bilimsel yayım politikalarını yönlendirmekle beraber, uluslararası düzeyde yer alan durumlarını da ortaya çıkarır. Araştırmacılar güncel konuları takip ederek disiplinler arası çalışmalarda fikir sahibi olurlar. Bu çalışmalar ülkeleri, kurumları, üniversiteleri ve dergileri değerlendirmede etkin bir rol oynar.

Veri Analizi

Araştırmanın veri setini WoS veri tabanında, 2007-2022 yılları arasında yayımlanmış "Tomb-Tombs", "Gravestone-Gravestones", "Tombstone-Tombstones" anahtar kelimeleriyle ilişkili makaleler oluşturmaktadır. Veri tabanı taraması sadece makaleler üzerine yapılmıştır. Veriler, Türkiye'de mezar taşları ve türbe üzerine yayımlanan ve WoS'ta taranan dergi makaleleriyle sınırlıdır. Araştırmanın sonucunda elde edilen verilerle, veri tabanında bu alanda yapılmış ilk makale 2007 yılına tarihlenmektedir. Bu nedenle başlangıç tarihi 2007 olarak kabul edilmiş 2023 yılı ise henüz bitmediğinden konuya dâhil edilmemiştir. "Tomb-Tombs", "Gravestone-Gravestones", "Tombstone-Tombstones" anahtar kelimeleriyle yapılan analiz çalışmasında Türkiye'de yapılan 70 araştırma makalesine ulaşılmıştır. Dergilere dağılım Bradford yasasına göre verilmiştir. Bradford yasası, belirli bir konudaki literatürün dergilere dağılımı anlamına gelir (Garfield, 1980).

Araştırma Deseni

Bu araştırmadaki veri setine WoS veri tabanından ulaşılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda gerçekleştirilen sınırlandırmalar (dergi makalesi, zaman, mekân, index bilgisi) sonrasında elde edilen veri seti

“Plain text” dosyası olarak indirilmiştir. İndirilen veriler R Studio programının 2023.09.1+494 sürümünde analize tabi tutulmuştur. Analiz aşamasında R programlama dilindeki “bibliometrix” paketinden yararlanılmıştır. Bibliometrix paketi, Aria ve Cuccurullo’nun (2017) geliştirdikleri bir bilim haritalama paketidir. WoS’tan indirilen “Plain Text” dosyası, R Studio programındaki aktifleştirilen “bibliometrix” paketinin yönlendirdiği “biblioshiny” çevrim içi ara yüzüne aktarılarak analizler hem görsel hem de nicel veri olarak elde edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmada Türkiye’de, türbe, mezar ve mezar taşları konusunda yapılan makalelerin bibliyometrik analizi sonucunda toplam 70 makaleye ulaşılmıştır. Elde edilen veri setine ilişkin betimleyici istatistikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Betimleyici İstatistikler

Tür	f
Dergi	26
Makale	70
Yazar	94
Tek Yazarlı Çalışma	45

Tablo 1 incelendiğinde 26 farklı dergide 2007-2022 yılları arasında yayımlanan toplam 70 makale yer almaktadır. Bu dergilerden bazıları; Millî Folklor, Olba, Belleten, Adayla, Art Sanat, Sanat Tarihi, Sanat Tarihi Yıllığı, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma, Megaron, Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları, Osmanlı Araştırmaları, International Journal of Architectural Heritage, METU Journal of the Faculty of Architecture, Journal of Cultural Heritage, Byzantine and Modern Greek Studies, Turkish Journal of History olarak sıralanabilir. Toplamda 94 yazarın çalıştığı bu makalelerden 45 tanesi tek yazarlı olarak yayımlanmıştır. Bu durumda bu konularda çalışma yapan yazarların tekli çalışmaya eğilimli olduğu söylenebilir.

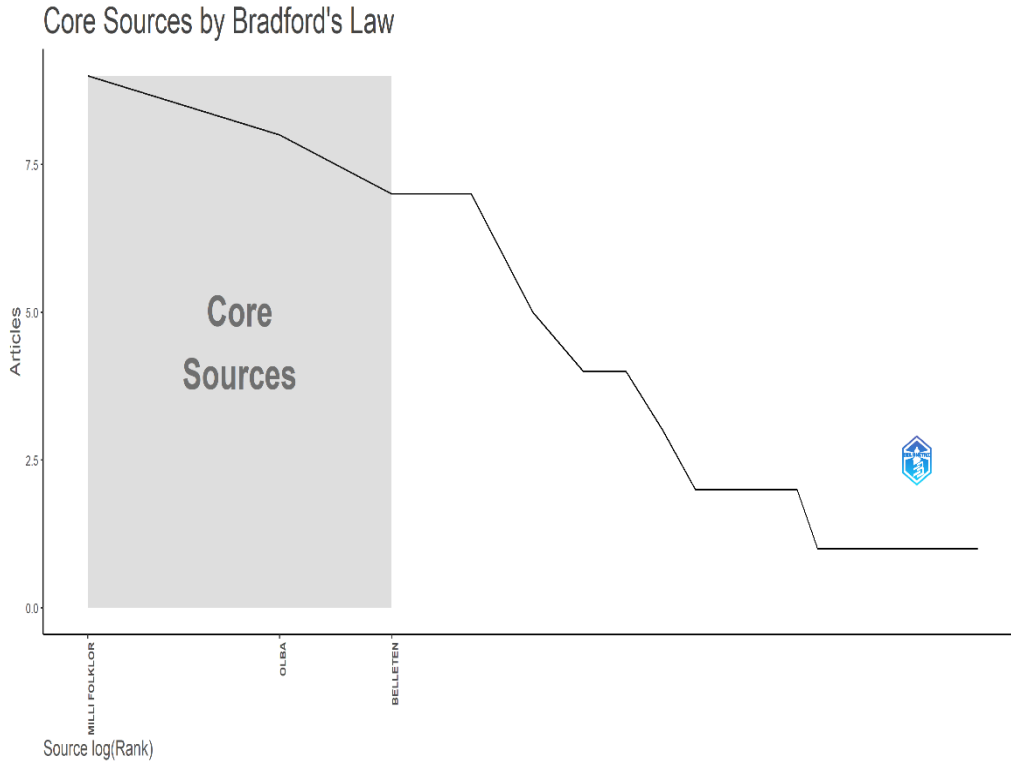
Makalelerin yıllara göre dağılımı Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Yıllara Göre Üretim Grafiği

Zaman Aralığı	f
2007-2011	10
2012-2017	26
2018-2022	34

Web of Science Core Collection veri tabanında makalelerin 2007 yılında yayımlanmaya başladığı, ilgi alanında en fazla makalenin 2018-2022 yılları arasında (f=34) yapıldığı görülmektedir.

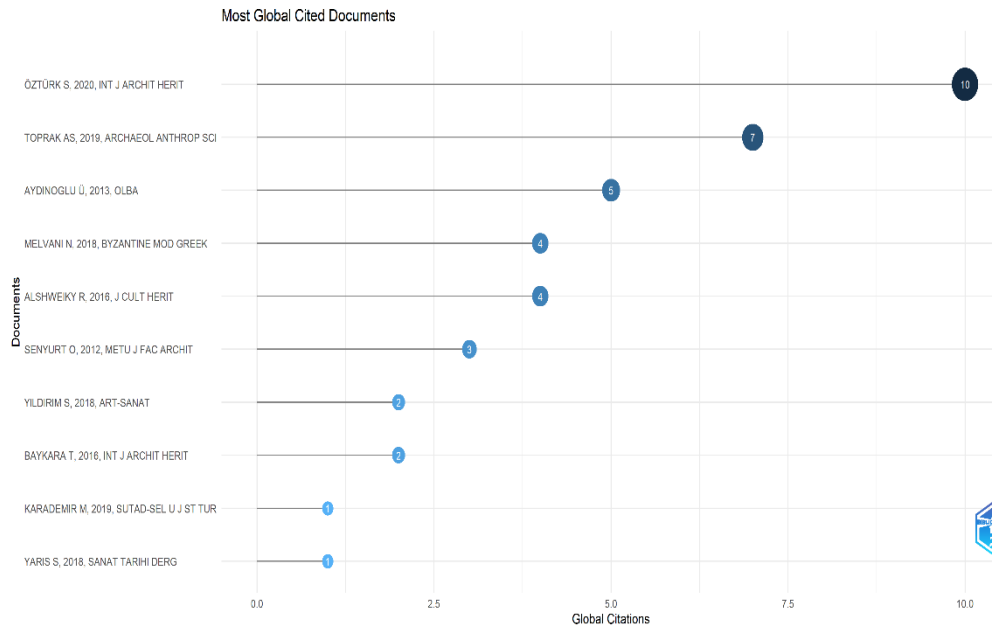
WoS’ta Türkiye’de mezar, mezar taşları ve türbe üzerine gerçekleştirilen makalelerinin en çok yayımlandığı dergiler Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1. Bradford's Yasası

Türkiye'de, mezar, türbe ve mezar taşları anahtar kelimeleriyle yapılan çalışmalar en fazla Millî Folklor, Olba ve Belleten dergilerinde yayımlanmıştır. Bu üç dergi de Sanat Tarihi, Arkeoloji, Tarih, Edebiyat gibi bilim alanlarının çalışmalarına yer veren dergilerdir.

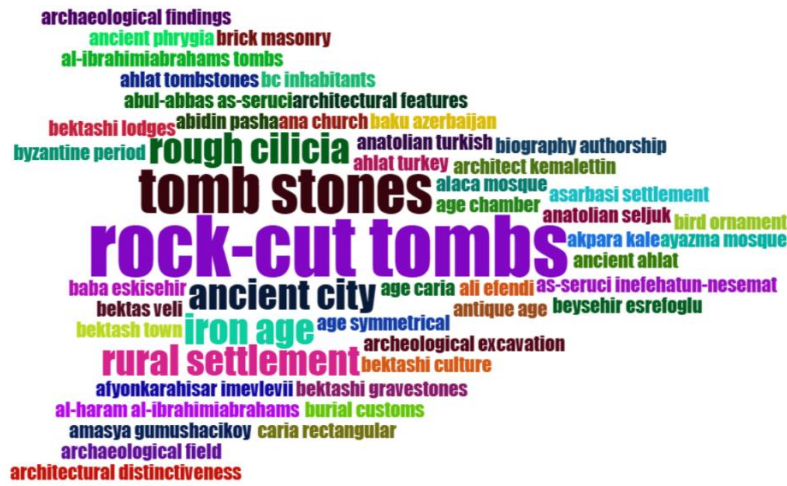
WoS'ta Türkiye'de mezar, mezar taşları ve türbe üzerine gerçekleştirilen makaleler içerisinde en fazla küresel atıfta bulunan ilk 10 eser Şekil 2'de yer almaktadır.

Şekil 2. Küresel Çapta En Fazla Atıf Alan Makaleler

En fazla atıf alan makale Şehabettin Öztürk, Alemdar Bayraktar, Emin Hökelekli ve Asharf Ashour tarafından yapılan çalışmadır (Öztürk vd, 2020). Toplam on atıf almıştır. İkinci sırada yer alan makale yedi atıf almıştır. Çalışma Ahmet Suat Toprak, Nizar Polat ve Fuat Uysal tarafından yapılmıştır (Toprak vd,2019). Beş atıf alarak üçüncü sırada yer alan makale Ümit Aydınoglu tarafından yapılan çalışmadır (Aydınoglu, 2013). İlk iki makale birden fazla yazarın ortaklığı çalıştığı bir konudur. Üçüncü sırada yer alan makale ise tek yazarlı olarak karşımıza çıkar.

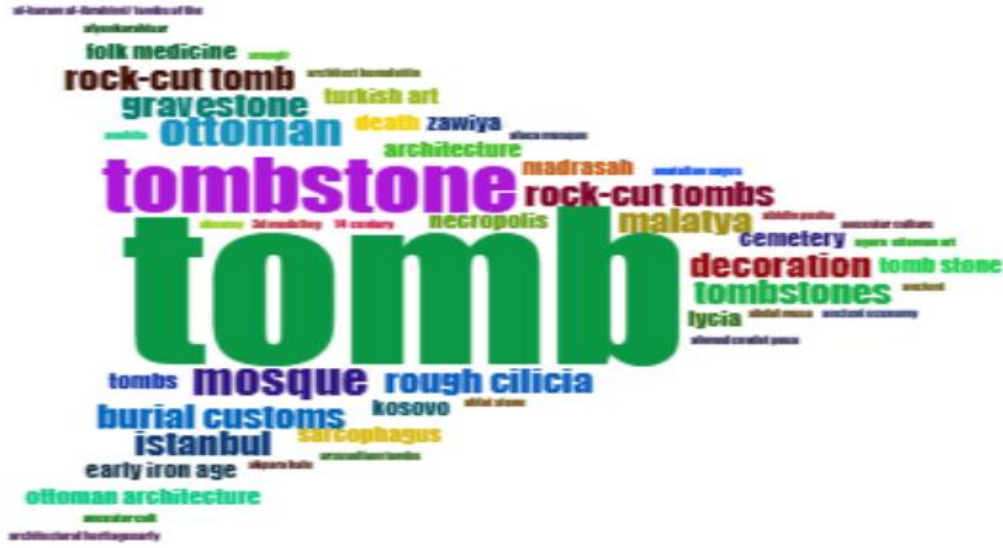
Araştırma başlıklarında en fazla kullanılan kelime çiftine ilişkin kelime bulutu Şekil 3'te yer almaktadır.

Şekil 3. Makale Başlıklarına İlişkin Kelime Bulutu

Merkezde yer alan kelime makale başlıklarında konu alanına özgü en fazla kullanılan kelimeyi göstermektedir. Kelimenin boyutu ise konuyla ilgili çalışma başlıklarının kullanım sıklığını göstermektedir. Kelime boyutunun merkezde yer alan kelimelere oranla daha küçük olması söz konusu kelimelerin daha az kullanıldığı anlamına gelir. Şekil 3'te yer alan makale başlıklarına ait kelime bulutu incelendiğinde en sık kullanılan kelimeler, kaya mezarları ve mezar taşları olarak geçmektedir. Antik şehir, demir çağı, kırsal yerleşim, Anadolu Selçuklu, Bizans Dönemi, Ahlat, Afyonkarahisar, Bektashi kültürü gibi kelimeler ise makalenin özgün konusuna ilişkin kelimelerdir. Bu kelimeler, dönemleri belirten, şehirleri belirten ya da hangi kültüre ait olduğunu belirten kavramlar olarak karşımıza çıkar.

Türbe, mezar ve mezar taşları konulu makalelerde yazarların en sık kullandıkları anahtar kelimelere yönelik kelime bulutu Şekil 4'te yer almaktadır.

Şekil 4. Makale Anahtar Kelimelerine İlişkin Kelime Bulutu

Anahtar kelimelerin makale konusunda yeterli ve sınırlı sayıda, bilim alanına ait terminolojik kelimelerle ifade edilmesi, bilim alanına katkı sağlaması açısından önemlidir. Şekil 4'te yer alan anahtar kelimelere ait en sık kullanılan kelime gurupları kullanım sıklığına göre ortaya çıkmıştır. Türbe ve mezar taşları daha sık kullanılan kelimelerdir. Bununla beraber Osmanlı, İstanbul, medrese, mimarlık, Malatya, cami gibi kelimelerde makalelerin özgün konularıyla alakalıdır. Bu kelimeler, incelenen türbe ya da mezar yapıların hangi dönemde yapıldığıyla beraber nerede bulunduğu dair kavramlar olarak karşımıza çıkar.

Mezar, türbe ve mezar taşı konulu çalışmalara Türkiye'de en çok ilgi gösteren kurumlar sıralaması Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. En Üretken Üniversiteler

ÜNİVERSİTE	MAKALE SAYISI (f)
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	9
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	9
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ	4
MERSİN ÜNİVERSİTESİ	4
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	3
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ	3
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ	2
ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT ÜNİVERSİTESİ	2
ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ	2
ANKARA ÜNİVERSİTESİ	2

Tablo 3 incelendiğinde Gazi ve Selçuk Üniversitelerinde bu konularla ilgili dokuz makale yayımlandığı görülmektedir. Karabük ve Mersin Üniversiteleri ise dörder makale yayımlarıyla ilk dörtte yerini alır. Bu üniversitelerdeki araştırmacıların Türkiye'deki mezar taşı, mezar yapıları ve türbeler üzerine gerçekleştirdikleri makalelerin bu konuda Türkiye'yi uluslararası bilim sahasında daha görünür kıldığı ifade edilebilir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada uluslararası yayımlara ve atıf indekslerine ulaşım sağlayan WoS veri tabanında “Tomb-Tombs”, “Gravestone-Gravestones”, “Tombstone-Tombstones” anahtar kelimeleri “or” seçeneği kullanılarak türbe, mezar yapıları ve mezar taşı konusunda yapılmış akademik makalelerin bibliyometrik özellikleri incelenmiştir. Çalışmanın tarihsel kapsamı 2007-2022 yılları arasındadır. Bibliyometrik analiz, akademik çalışmaların bilimsel etkisini ölçmede en etkili yöntemdir. TÜBİTAK-ULAKBİM tarafından Türkiye’nin uluslararası düzeyde bilime katkısı ve çalışmaların uluslararası yayım sıralamasındaki yerinin belirlenmesi amacıyla bibliyometrik çalışmalar yürütülmektedir. Konuyla ilgili akademik çalışmalar makaleyle sınırlandırılmış ve toplam 70 makale üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir. 57 makale Türkçe, 13 makale ise İngilizce yayımlanmıştır.

26 farklı dergide yayımlanan makaleler en erken tarih olarak 2007 yılında karşımıza çıkar. Bu durum dergilerin 2007 yılında Web of Science Core Collection veri tabanında taranmaya başladığını gösterir. İlgili konuda en fazla makalenin 2018-2022 yılları arasında (34) yapıldığı görülmektedir. Konuya ilişkin en fazla çalışmaların yapıldığı dergiler Milli Folklor, Olba, Belleten, Adayla, Art Sanat, Sanat Tarihi, Sanat Tarihi Yıllığı’dır. İlk üçte ise Millî Folklor, Olba, Belleten dergileri yer alır. Bu durum daha çok Sanat Tarihi, Arkeoloji alanından bilim insanlarının bu konuya ilişkin çalışmalar yaptığını ortaya koyar. Bununla beraber Mimarlık, Tarih gibi bilim alanlarından insanların da bu konuyla ilgili çalışmalar yaptığını analiz sonucunda ortaya çıkmıştır. Toplamda 70 makale elde edilmiş, 45 makale ise tek yazarlı olarak çalışılmıştır.

Şehabettin Öztürk, Alemdar Bayraktar, Emin Hökelekli ve Asharf Ashour tarafından yapılan çalışma toplamda on atıf almıştır. Çalışmada tuğla malzemeden yapılmış tarihi yığma kubbeler incelenmiştir. Kubbelerin statik ve sismik yükler altında doğrusal olmayan sonlu elemanlar analizi Cizre’de bulunan Ahmed El Cezeri Türbe kubbesi üzerinden değerlendirilmiştir (Öztürk vd,2020). Ahmet Suat Toprak, Nizar Polat ve Fuat Uysal tarafından yapılan çalışma yedi atıf almıştır. Antik Frigya’daki aslan mezar taşının fotogrametrik teknikler kullanılarak 3 boyutlu model üretiminin yapıldığı çalışmada dijital belgelemenin önemi vurgulanmıştır (Toprak vd,2019). Ümit Aydınoglu tarafından yapılan çalışma ise beş atıf almıştır. Çalışmada Paslı antik şehri incelenmiş. Hellenistik dönemden itibaren kullanılan antik kentte çok farklı plan tipinde mezar yapıları değerlendirilmiştir (Aydınoglu, 2013). WoS daha eski, etki değeri yüksek ve akademi tarafından daha prestijli bir indeks olarak kabul görmesi nedeniyle Scopus, Index Copernicus, DOAJ ve ULAKBİM TR-Dizin gibi indeksler çalışma kapsamına alınmamıştır. Daha sonra yapılacak çalışmalarda bu indekslerin analize dahil edilmesi yanında tez, derleme, indekslerde taranan bildiriler, yüzey araştırması ve kitap kritiği gibi çalışmalarda kapsam içine alınarak bibliyometrik analiz sonuçları genişletilebilir.

Klasik yöntemlerle disiplinler arası alanların nasıl yapılandığını incelemek pek mümkün değildir. Ayrıca yine bu yöntemle konu ile ilgili literatür derlemesi yapmak da oldukça zordur. Bibliyometrik yöntemlerin kullanıldığı akademik çalışmalar ise bu iki durumu da analiz etmekle beraber güvenilirliği ispat edilmiş bir yöntemdir. Türbe, mezar yapıları ve mezar taşları konusunda çalışma yapan araştırmacıların farklı disiplinlerden bir araya gelerek ortak çalışma yaptığı ve bu çalışmaların çok sayıda atıf aldığı görülmektedir. Bununla beraber kültürel ve sanatsal hazine olan bu yapıların uluslararası indekslerde taranan dergilerde yayımlanması, Türkiye dışında

çalışan bilim insanlarının da eserleri değerlendirebilmesine imkân sağlar. Bu makale bulgularına göre türbe, mezar yapıları ve mezar taşı konuları üzerine çalışma yapacak olan araştırmacılar, araştırmalarını yayımlayacakları uluslararası etkili dergileri değerlendirebilirler.

ÖNERİLER

Çalışmada elde edilen bulgulara göre aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur;

Sanat Tarihi alan yazınında bibliyometrik analizleri içeren çalışmaların artmasında fayda vardır. Bu sayede Sanat Tarihi alanında yapılan çalışmaların uluslararası görünürlüğü ortaya çıkacaktır.

Sanat Tarihi alanında yapılacak bibliyometrik analizlere dâhil edilecek çalışmaların yayımlandığı tarih aralıkları geniş tutulmalı ve WoS indeksi yanında Scopus indeksinin dâhil edildiği veri tabanları üzerinden çalışmalar yapılmalıdır.

Elde edilen bulgulara göre disiplinler arası akademik işbirlikleri Sanat Tarihi alan yazınında uluslararası görünürlüğü arttıracaktır.

Etik Metni

Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayım ilkelerine, araştırma ve yayım etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir. Bu çalışma etik izin gerektirmeyen bir çalışmadır.

Yazar(lar)ın Katkı Oranı Beyanı: Yazarın katkı oranı %100'dür.

KAYNAKÇA

Al, U., Sezen, U., ve Soydal, İ. (2012). Hacettepe Üniversite Bilimsel Yayınlarının Sosyal Ağ Analizi Yöntemiyle Değerlendirilmesi. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 29(1), 53-71.

Aria, M. ve Cuccurullo, C. (2017). Bibliometrix: an R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11(4), 959-975.

Arslan, M. ve Uysal, N. (2011). Adıyaman Besni İlçesi İncearaplar Köyü'ndeki Mezar Taşları. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (25), 15-49.

Aslanapa, O. (1984). *Türk Sanatı*. Remzi Kitabevi.

Aydinoğlu, Ü. (2013). Paslı: Dağlık Kılıkı' da Bir Kıral Yerleşimin Değişim Süreci. *Olba*, (21), 59-100.

Ayvaz, E. ve Halaç, H. H. (2022). Kültürel Miras Yönetimi Konulu Yayınların Bibliyometrik Analizi. *Journal of History Culture and Art Research*, 11(4), 68-88. doi: <http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v11i4.3180>

Bulut, M. (2022). *Sultan II. Mahmut Türbesi Haziresi*. Türk Tarih Kurumu.

Çal, H. (2007). Göynük Bolu Şehri Mezar Taşları. *Vakıflar Dergisi*, (30), 295-384.

- Çal, H. (2020). Malatya Kırklar Mezarlığı Mezar- Mezar Taşlarında Bezeme. *Bilig*, (94), 159-187.
<https://doi.org/10.12995/bilig.9408>
- Çal, H. (2022). 17-20. Yüzyıl Mezar Taşlarında Bektaşilik. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (104), 491-551.
- Çoruhlu, Y. (1998). *Erken Devir Türk Sanatının ABC'si*. Kabalıcı Yayınevi.
- Derviş, H. (2023). Adalya Dergisi'nin Bibliyometrik Özellikleri. *Kastamonu Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi-KÜİTBFD*, 1 (1), 85-98.
- Erdoğan, Aksu, A. (2021). Kültür Aktarımı ve Mekân: Yunus Emre Mezarları. *Milli Folklor*, 33 (132), 32-50.
- Ergin, M. (2012). *Orhun Abideleri*. Boğaziçi Yayınları.
- Garfield, E. (1980). Bradford's Law and Related Statistical Patterns. *Essasy of an Information Scientist*, 4, 476-483.
- Geçimli, M. ve Köksal, K. (2022). "Sanat ve Tasarım" Anahtar Sözcüklü Araştırmaların Bibliyometrik Analizi. *Turkish Studies*, 17(5), 767-786.
- Gündoğdu, O. (2016). Üsküdar-Ahmediye Külliyesi Haziresi Mezar Taşları Başlık Tipolojisi. *Avrasya Sanat ve Medeniyet Dergisi*, (16), 33-45.
- Karaca, A. ve Akbaba, B. (2021). Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Bibliyometrik Araştırma: 1980-2020 Yılları Arasında Yapılan Çalışmaların Analizi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3), 788-804.
- Karamağaralı, B. (1992). *Ahlat Mezar Taşları*, Güven Matbaası.
- Radloff, W. (2008). *Türklük ve Şamanlık*. Örgün Yayınevi.
- Sağiroğlu, A. A. (2017). "Taşlar Konuşur": Türk Mezar Taşlarının Biçim Dili, *Teke*, 6(3), 1923-1937.
- Sözen, M. ve Tanyeli, U. (1986). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. Remzi Kitabevi.
- Şahin, S. (2020). Türk Tarihi Açısından Altay-Tanrı Dağlarında Yer Alan Balbal-Mezar Anıtların Önemi ve Özelliklerinin Araştırılması. *Journal of Universal History Studies*, 3(2), 275-292.
<https://doi.org/10.38000/juhis.794182>
- Topçu, M. S. (2009). Talas İlçe Mezarlığında (Cemil Baba Mezarlığı) Yer Alan Bezemeli Mezar Taşları. *Uluslararası Adıyaman Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (3), 141-175.
- Önkal, H. (2009). Türkiye'de Türbe Mimarisi Araştırmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 7(14), 125-139.
- Önkal, H. (2015). *Anadolu Selçuklu Türbeleri*. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Önkal, H. (2017). *Osmanlı Hanedan Türbeleri*. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Öter, N. (2022). Türk İslam Sanatında Sanduka Gelişimi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (54), 391-404. <https://doi.org/10.21563/sutad.1130615>
- Öztürk, Ş., Bayraktar, A., Hökeleki, E., ve Ashour, A. (2019). Nonlinear Structural Performance of a Historical Brick Masonry Inverted Dome. *International Journal of Architectural Heritage*, 14(8), 1161-1179.
<https://doi.org/10.1080/15583058.2019.1592265>

- Toprak, S., A., Polat, N., ve Uysal, M. (2019). 3D Modeling of Lion Tombstones With UAV Photogrammetry a Case Study in Ancient Phrygia (Turkey). *Archaeological and Anthropological Sciences*, 11(5), 1973-1976.
<https://doi.org/10.1007/s12520-018-0649-z>
- Tuncer, O. C. (1986). *Anadolu Kümbetleri-1-Selçuklu Dönemi*. Güven Matbaası.
- Tuncer, O. C. (1991). *Anadolu Kümbetleri-2- Beylikler ve Osmanlı Dönemi*. Sevinç Matbaası.
- Yalçın, H. (2010). Milli Folklor Dergisinin Bibliyometrik Profili (2007-2009). *Milli Folklor*, 22(85), 205-211.